

Zenbilli Ali efendi

Osmanlı âlimlerinin meşhurlarından. Sekizinci Osmanlı şeyhülislâmıdır. İsmi, **Ali bin Ahmed bin Cemâleddîn Muhammed**, lakabı, **Alâeddîn el-Hanefî er-Rûmî**'dir. Evliyânın ve âlimlerin meşhurlarından olan **Cemâleddîn Aksarâyî**'nin torunudur. Dedesine nispetle Cemâlî denilmiş ve Ali Cemâlî ismiyle tanınmıştır. Evinin penceresinden bir zenbil sarkıtır, suâl sormak isteyenler, suâllerini kâğıda yazıp zenbile koyardı. O da çekip suâllerin cevâbını yazar, zenbili tekrar sarkıtırdı. Bu sebeple, Zenbilli Ali Efendi ismiyle meşhur olmuştur.

Doğum târihi bilinmemekte olup, 1526 (H.932) senesinde İstanbul'da vefât etti. Türbesi Zeyrek Yokuşundadır. Aslen Aksaraylıdır. O zaman Aksaray, Karaman eyâletine bağlı olduğu için, kendisine Karamânî nispeti de verilmiştir.

Zenbilli Ali Efendi, ilim tahsiline memleketinde başlayıp, **Alâeddîn Ali bin Hamza Karamânî**'den ders aldı. Bu ilk tahsilinden sonra İstanbul'a gitti. Orada, zamânın en meşhur âlimlerinden olan **Molla Hüsrev**'in derslerine devam edip, ondan ilim öğrendi. Daha sonra Molla Hüsrev, onu Bursa'ya gönderip, Sultan Medresesi müderrisi **Hüsâmzâde Mevlânâ Muslihüddîn**'den ders almasını tavsiye etti. Bu zâtın derslerine devam edip, ondan aklî ve naklî ilimleri öğrendi. İlimde yetiştikten sonra hocası Mevlânâ Muslihüddîn, onu kendisine muîd (yardımcı müderris) seçti. Mevlânâ Muslihüddîn'in kızı ile evlenip dâmâdı oldu. Çeşitli medreselerde müderrislik yaptı.

Fâtih Sultan Mehmed Han devrinde, Edirne'de Taşlık Ali Bey Medresesine müderris olarak tâyin edildi. Fakir olduğu öğrenilince, pâdişâh tarafından kendisine, bir miktar kıymetli elbise ile beş bin akçe ihsan olundu. 1477 (H.882)'de Edirne'de Beylerbeyi, sonra da Sirâciyye Medresesine geçti. Bu sırada kendisini çekemeyenlerin tutumları karşısında, müderrislikten istifâ edip, bir rivâyete göre **Şeyh Muslihüddîn Ebü'l-Vefâ**'ya, diğer bir rivâyete göre de, Halvetiyye büyüklerinden **Şeyh Mes'ûdî Edirnevî**'ye talebe olup, tasavvufta kemâle geldi.

Fâtih Sultan Mehmed Hanın vefâtından sonra, **İkinci Bâyezîd Han** tarafından, Bursa Kaplıca Medresesine müderris tâyin edildi. İznik'teki Orhan Gâzi, Bursa'daki Murâd Gâzi medreselerinde de müderrislik yaptı. Daha sonra, İkinci Bâyezîd Medresesi müderrisliği ve Amasya müftiliği vazîfeleri verilerek Amasya'ya gönderildi. Bir müddet bu hizmetlerde bulunduktan sonra, hacca gitmek üzere Amasya'dan ayrıldı. O sene Hicaz'da bâzı karışıklıkların çıkması

sebebiyle, bir sene Mısır'da kalıp ertesi sene hac yaptı. Mısır'da kaldığı sırada oranın âlimleriyle görüşüp, ilmî incelemeler ve müzâkereler yaptı. Ertesi yıl hacca gitti. Hacda iken, **Efdalzâde Hamîdüddîn Efendi** vefât edince, 1497 (H.903)'de şeyhülislamlığa tâyin edildi. İkinci Bâyezîd Han, Zenbilli Ali Cemâlî Efendi gelinceye kadar, fetvâ işlerinin Sahn-ı Semân Medresesi müderrisleri tarafından yürütülmesini emretti. Zenbilli Ali Efendiye ayrıca yeni yapılmış olan Bâyezîd Medresesi müderrisliğinde de vazîfe verildi. Bundan sonra, şeyhülislâmların, Bâyezîd Medresesinde müderrislik yapmaları da âdet hâline geldi.

Yavuz Sultan Selim Hanın tahta çıkmasından sonra da vazîfesine devâm eden Zenbilli Ali Efendi, hak severliği ve doğruluğu ile dikkati çekmiştir. Pâdişâhın her hareketinde, İslâmiyete uymasında yardımcı olmuştur. 1516 (H. 922)'de yapılan Mısır Seferi için fetvâ vermiştir.

Zühdü, takvâsı, istikâmeti ve doğruluğu ile meşhur olan Zenbilli Ali Efendi, dîne uymayan her çeşit hükme ve karara şiddetle karşı çıkardı. Celâlli olmasıyla tanınan Yavuz Sultan Selim Hanın, şiddetli hareketlerini bile teskine muvaffak olurdu. Bir defâsında Yavuz Sultan Selim Han, Topkapı Sarayı hazîne görevlilerinden 150 kişinin sorumsuz davranışlarından dolayı idâmını emretmişti. Zenbilli Ali Efendi, bu karârı duyunca derhal dîvân-ı hümâyûna koştu. Vezîrler ayağa kalkıp saygı ile karşıladılar ve baş köşeye oturtular. Şeyhülislâmın dîvâna gelmesi âdet olmadığından, niçin geldiğini sordular. Pâdişâhla görüşmek istediğini söyledi. Durum Pâdişâha arzedildi. Yavuz Sultan Selim Han, huzûra girmesine izin verdi. Arz odasına girip selâm verdi. Pâdişâhın hürmet göstermesinden sonra, gösterilen yere oturdu. Sonra Pâdişâha; **"Fetvâ vazîfesinde (şeyhülislâmlıkta) bulunanların bir işi de, Pâdişâhın âhiretini korumak, onları dînen hatâ olan şeylerden sakındırmaktır. Duyuldu ki, 150 kişinin idâm edilmesine pâdişâh fermânı çıkmış. Fakat onların öldürülmeleri için, dînen bir sebep tespit edilmiş değildir. Recâ olunur ki, af buyrula!"** dedi. Zenbilli Ali Efendinin bu sözlerine kızan Pâdişâh; **"Bu iş saltanatın gereğidir. Âlimler böyle işlere karışır, devlet idâresi kargaşaya uğrar. Sorumsuzluklara göz yummak, beğenilecek tutum değildir. Bu işlere karışmak sizin vazîfeniz değildir."** deyince; **"Bu karar âhiretinizle ilgilidir ve buna karışmak da bizim vazîfemizdir. Eğer affederseniz ne iyi, ne güzeldir. Yoksa âhirette cezâyâ müstehak olursunuz."** cevâbını verdi. Bu sözler Pâdişâhın kızgınlığını yatıştırdı. **"Affettik!"** diyerek lütûf gösterip, neşeyle sohbe başladı. Konuşma bittikten sonra, gitmek üzere ayağa kalkan Zenbilli Ali Efendi, Yavuz Sultan

Selim Hana; “Âhiretinizle ilgili olan hizmeti yerine getirdim. Mürüvvetle ilgili bir sözüm daha var.” dedi. Pâdişâh; “Onu da söyle.” deyince; “O sözüm de şudur ki, Pâdişâhın affına uğrayan o kişilerin, işlerinden el çektirilip, el açarak sokaklarda dolaşmaları, Pâdişâhın şânına lâayık mıdır?” dedi. Pâdişâh, bu isteği de kabul etmekle berâber, vazîfelerinde kusur ettikleri için, bunları tâzir edeceğini belirtti. Zenbilli Ali buna karşı da; “Tâzir (azarlama) Pâdişâhın reyine kalmıştır. Orasını siz bilirsiniz. Bizim arzumuzu kabul etmeniz bize yeter.” dedi ve teşekkür ederek, Pâdişâhın huzûrundan ayrıldı. Yavuz Sultan Selim Han da onu medhederek uğurladı.

Zenbilli Ali Efendi “rahmetullahi aleyh”, Kânûnî Sultan Süleymân Han devrinde de vazîfesinde kalıp, Rodos Seferine katıldı. Rodos’un fethinden sonra orada imâmlık ve hatiblik yapıp, İslâm müesseseleri kurdu. Zenbilli Ali Efendi; İkinci Bâyezîd Han, Yavuz Sultan Selim Han ve Kânûnî Sultan Süleymân Han devrinde olmak üzere, 24 sene şeyhülislâmlık yaptı. Ömrünü ilme, talebe yetiştirmeye ve İslâma hizmete harcamıştır. Üstün hâlleri, ahlâkı, başarılı hizmetleriyle meşhur olup, tasavvufta da kemâle ermiştir. Kendisine “Mevlânâ Sûfî Ali Cemâlî” de denilmiştir.

Zenbilli Ali Efendinin **El-Muhtârât** adlı eseri bir fıkıh kitabı olup, çok kıymetlidir. Bundan başka; **Muhtasar-ul-Hidâye**, **Âdâb-ül-Evsiyâ** ve **Risâle fî Hakk-ıd-Deverân** adlı eserleri vardır.